

Å hoppe i de bakkene en vil

Taler

Karin Yrvin

Dato

7 februar 2003

Sted

Årskvinnekonferansen i Oslo

- 1 Det er noen jeg beundrer. Det er noen jeg beundrer mer enn de fleste, og det er de som våger noe jeg selv aldri kunne gjort. Når jeg var liten, så bodde jeg i en blokk i Nittedal. Rett nedenfor blokken, så var det en hoppbakke. Hva den gjorde på en kolle i Nittedal vet ikke jeg, men den var fryktelig stor. Når vi stod langs veien, så fikk vi vondt i nakken når vi stod og så på. Der hoppet de store guttene på ski. De prøvde å få tak i ordenlige hoppski, men de føyk utenfor i brede treski også. Jeg begrenset mitt hoppengasjement til å skli ned unnarennet, men har du brukt de første leveårene på å daglig se ut på en hoppbakke, da beundrer du de som hopper i dem. Som regel var det de store guttene. Anette er en av de som gjør det. Anette Sagen, hun hopper faktisk over 200 meter. Men hun får ikke lov til å gjøre det i hopprenn når gutta hopper.

- FIS-mannen Yggeseth sier Holmenkollen er for stor for de fleste jentene. Han mener at Anette kanskje kan få lov til å prøve seg som prøvehopper, selv om han ikke tror at de store guttene internasjonalt vil godkjenne det. Det er litt rart, for denne Yggeseth har aldri hoppet så langt som Anette noen gang. Men bakken var ikke for stor for han.

- Jeg synes vi i Oslo Ap skal gi vår fulle støtte til at Anette Sagen skal få lov til å hoppe så langt hun vil, både i kollen, men også i andre viktige renn. Vår støtte lyder slik: Oslo Arbeiderpartis årskvinnekonferanse mener det er på tide at det så fort som mulig blir arrangert kvinne-VM, og at jentene får hoppe skiflyvning på linje med guttene. Vi ser ingen grunn til at dette ikke skulle bli gjennomført og ber alle gode krefter i hoppporten om å arbeide for dette. Jeg håper dere er enige i det og at vi kan vedta dette nå.

Så åpningen skal handle om å få lov til å hoppe i de bakkene en vil. Det skal handle om frihet.

Og det skal handle om våre visjoner.

For sosialdemokratiet handler egentlig om å få frihet til å gjøre det en vil.

35 Visjonen om frihetssamfunnet er visjonen om et samfunn som gir deg
muligheten til å åpne dine egne dører, og som bidrar slik at alle har like
muligheter til å åpne de dører de ønsker. Det dreier seg om muligheten til å
forfølge dine drømmer, til å realisere det livet du vil leve. Et samfunn som gir
deg muligheten til å bruke din tankekraft til å skape deg din egen tilværelse i den
store sammenhengen. Som aksepterer din unikhhet. Som stoler på at du er den
40 rette til å ta avgjørelser for ditt eget liv.

Mennesket skal ikke behøve å kjempe eller vinne sin frihet i konkurranse med
andre. Frihet skal være en menneskelig rettighet som er selvsagt fra fødselen av.
Det kreves felles spilleregler for å garantere frihet for alle. Uten spilleregler blir
45 friheten en frihet bare for noen. Frihet er tett sammenvevd med samfunnet og
med andre mennesker. Vi har sosialdemokratiet for å sikre folk frihet, for å sikre
solidaritet og for å sikre likhet. Jeg mener at vi i Arbeiderpartiet må ta
frihetsbegrepet tilbake.

50 Frihet til å gjøre det en vil, ja.

"Det er ennå ikke ordentlig undersøkt om kvinnene går til grunne i husarbeidet
eller ved at det er et galt forhold mellom dem og husarbeidet, at de ikke har
evnen til å gjøre seg herre over det. Faktum er at de fleste kvinneliv strander i og
55 på husarbeidet. Etter ti års ekteskap er selv søte, unge livsfriske piker blitt
bekymrete, tykke, forjagete og forgremmede husmødre." (Boken om samliv fra
1941).

Heldigvis er det mindre sannsynlig i dag at en kvinne går til grunne i
60 husarbeidet. Kvinner gjør mindre husarbeid enn før, men bruker fortsatt 50
prosent mer tid til husholdsarbeid enn menn. Mens kvinnene gjør det meste av
husarbeidet, bruker mennene betydelig mer tid til yrkesarbeid enn kvinnene. Ser
vi yrkes- og husholdsarbeidet i sammenheng, har menn og kvinner omtrent like
lange arbeidsdager i gjennomsnitt.

65 Kvinnenes er bare ikke lønnet. Ser en dette i sammenheng med lønnsforskjellene
har vi kanskje ikke kommet så langt som vi tror?

70 "Quinderne viisede seg aldrig i selskaber og bleve heller ikke fiint behandlede," skrev en dansk besøkende om Bergen i 1803. Kvinnenes stemme ble ikke hørt i det offentlige rom, de var i de stummes leir, som Camilla Collett beskrev situasjonen på slutten av 1800-tallet. Jeg har lyst til å lese et utdrag fra Magdalene Thoresen: "Min Bedstemors Fortælling", 1867. Denne vakte
75 voldsom debatt da den kom ut:

"Jeg var tyve Aar gammel, da jeg blev gift første Gang. Jeg havde min Mand meget kjær og levede tolv tilfredse Aar ved hans Side. Han var jevn, godmodig og almindelig lige langt fra at være smaalig som fra at være stor. Jeg fødte ham
80 ingen Børn, vor stille Husorden blev uforstyrret. Hvert Klokkeslett mindede blot om Dagens Inddeling og reiste aldrig Forventningen om den næste Stund. Frokost, Middag og Sengetid vare de Vejmærker, hvorefter jeg styrede min Gang. Men det var godt og vel Altsammen - havde han levet, da havde min Natur slumret til Døden uden at give et Kny fra sig om den skjulte Kraft, den
85 bar paa. Mit Væsen var hvilende og stille som et Fjeldvand, der ubevidst afspeiler alle sine Omgivelser. Min Husbonds Godmorgen var et Kys, min Tak var et Kys, hverken varmere eller koldere end hint første paa vor Foreningsdag. Sligt er en Vedtægt, et af de sejge Samfundsbaand, som aldrig slides op, fordi det aldrig strammes til. Det er en Samfundsorden av en anden Art, der hvor det slaar en
90 Knude paa, som selv Døden maa hugge over, og som Evigheden atter binder sammen.

Saaledes gik det Aar efter Aar. Jeg var en brav Mands snille, brave Hustru. Ingen tog Forargelse af mig, min Jevnhed lod Misundelsen gaa Dør forbi; jeg var
95 fredlyst, selv af min Frihet en kunne utvikle seg som menneske, uten restriksjoner og stengsler pålagt en av andre."

Husarbeid var på denne tiden det viktigste arbeidet for voksne kvinner. Minst 70 % av kvinnene hadde husarbeid som sin viktigste kilde til livsopphold. Men
100 overgangen til pengeøkonomi og rasjonaliseringen av husarbeid, førte til at penger ble målestokken, og kvinners arbeidsinnsats ble vurderst svært lavt. Kvinnen var tilgang på billig arbeidskraft.

Høsten 1912 og vinteren 1913 gikk diskusjonene høyt i forbindelse med
105 kvinnenes stemmerett. I den forbindelse kom det et innlegg som en abonnent absolutt ville ha inn i Norlands avis:

110 ".....for det første vil den hele Bestemmelse foreløpig komme til at staa i et
meget komisk eller latterligt Skjær, man kan vanskelig tenke seg sin Moder eller
Hustru rusle afsted for at stemme og de latterligste Forviklinger kan paa den
Maade komme til at opstaa, man behøver bare at tenke sig gamle Mutter rugge
afsted for at stemme, eller en Mand kommer hjem og der findes ikke hverken
115 Middagsmad eller nogen Ting i Orden, for nu er "Gamla" eller "den bedre
Halvdel" afsted og stemmer; jo det er hyggelige Udsigter, især for Almuen og de
lavere Klasser."

På tross av flere etterlysninger og purringer, samt ditto fornærmelser og
oppsigelse av avisen, fikk han ikke ovenstående inn i avisen. Dagens Næringsliv
120 hadde i februar i fjor (26.2.2002) derimot et intervju de lot stå på trykk:

«Eskortetjeneste»

125 Holdningen er klar: kjønnskvotering i selskapenes styrever er «fullstendig
meningsløst». Og det blir kunstig å lete etter kompetente kvinner i egne
databaser, mener Une Amundsen, [som] er konsernsjef, styreleder og største eier
i programvareselskapet SuperOffice.

130 - Hvem skulle stille opp med de damene, og hvor skulle de være? Skulle de være
på en web-side som en annen eskortetjeneste? Så kan man velge fra dem for å
fylle opp en kvote?

- Men du har greid å finne mennene?

135 - Ja, etterhvert har jeg klart det, etter å ha jobbet veldig lenge med det, sier
Amundsen. Amundsen er likevel villig til å ta ny teknologi i bruk for om mulig
å få kontakt med noen kompetente kvinner.

140 - Hvis det er noen som mener de er kompetente og har lyst til å være med, må de
gjærne sende meg en e-post. Men derimot syns jeg det er helt fullstendig tragisk
hvis det kommer en lov som sier at det må være 40 prosent - ikke minst for de
damene som er villige til å stå i en pool, som skal være tilgjengelig. Det tror jeg
ikke blir noe bra, understreker Amundsen.

145 Vi hadde det litt morsomt etter dette innlegget [med] å kryssklippe sitater fra
debatten om stemmerett på begynnelsen av århundreskiftet, med disse sitatene

som falt 100 år senere. Det er merkelig liten utvikling. Alle har de tro på den naturlige utvikling. Alt går bra til slutt, det tar bare litt tid, var visen fra
150 gårsdagens politikere og dagens næringslivstopper. Ha, som om vi har tid!

Og ikke glem: Forslaget om 40 % kvotering i bedriftsstyrene kom fra Arbeiderpartiets kvinnebevegelse! Husk det den dagen det blir vedtatt i Stortinget.

155

Det som gledet meg, var når vi lette frem de gamle sitatene fra stemmerettskravets tid. I Stortingsforhandlingene for 100 år siden er det klippet inn brev fra Arbeiderpartiets kvinnebevegelse. År etter år ber de om at Stortinget tar opp stemmerettssaken. De vant til slutt. Vi kommer også til å
160 vinne saken om kvotering til bedriftsstyrer i næringslivet.

Kan vi egentlig forestille oss hva uønskede svangerskap betydde for mange kvinner før i tiden? I 1913 foreslo Katti Anker Møller en endring i straffeloven som innebar at en kvinne ikke skulle bli fengslet dersom hun "rettsstridig dreper
165 sitt foster eller medvirker hertil". Dette initierte kampen for selvbestemt abort. Det gikk nesten 60 år siden Katti Anker Møller introduserte debatten omkring selvbestemt abort, og dette ble en av 70-tallets fremste kampsaker under parolen "Aldri mer strikkepinner". Dette ledet til flere demonstrasjoner. I Norge fant den mest kjente sted i Ullern kirke i Oslo med alle biskopene og kongen tilstede.
170 I 1978 ble loven om selvbestemt abort vedtatt.

Er dere klar over at helseministeren har foreslått at par som ønsker å bli foreldre ved hjelp av kunstig befruktning skal gå gjennom en "skikketshetsprøve" først. Ja, ja. Han prøver seg hele tiden. Nå for ikke lenge siden prøvde han å sniklegge
175 ned ultralydutdanningen. Det er godt noen følger med. Vi klarte å redde den i siste liten.

Kampen for kvinners helse er en stor del av kvinnehistorien, og kampen for å få innlagt vann er nesten glemt, selv så viktig den var. Før forkynte presten at
180 "kvinden skal være sin mand underdanig", det ble tatt ut av vielsesritualet i 1920. Jeg trodde faktisk det var kortere tid siden.

På 1950-tallet skulle kvinnene ha et rent og skinnende hjem, og reklamen presenterte et nytt kvinneideal som var like rent og skinnende. Da var det stabler
185 med nystrøkne skjorter og vaskemaskinen - er det dette som egentlig er verdens

viktigste oppfinnelse?

190 Så kom 1970-tallet og rødstrømpene fylte fotformskoene over det ganske kontinent. Kampsaker på 70-tallet var spørsmålet om krisesentre og utvidet fødselspermisjon. Det ble også satt fokus på pornografi og seksualitet. Jeg husker det fra historiebøkene. Bilder av kvinner i demonstrasjonstog som krever å få ligge øverst. Ja, hvorfor ikke?

195 1970-tallet brakte med seg viktige endringer og kulminerte i likestillingsloven som trådte i kraft i 1979, med Likestillingsombud og Klagenemda for likestilling. I 1981 ble Gro Harlem Brundtland Norges første kvinnelige statsminister. I 1986 kom hennes "kvinneregjering" med 44 prosent kvinner.

200 På vei inn i vår egen tid er kvinner friere til å gjøre som de vil og foreta sine egne selvstendige valg, i en verden med nye kvinneroller; en skogsarbeider, en militær, en direktør.

205 Kvinner og menn ser ofte forskjellig på tilværelsen. Jeg har hørt følgende historie der man planla et parkeringshus i en svensk by. Kommunen var flink og bestemte seg for å holde en behovsundersøkelse før de bygget, og de fikk inn forskjellige svar fra kvinner og menn. Kvinnene hadde svart i en rubrikk at de ikke ønsket et parkeringshus fordi de var "redde". Dette ble tolket av planleggerne, og dermed bestemte de seg for å lage nettingbur til bilene. De 210 trodde kvinnene mente at de var redde for bilenes sikkerhet, mens de faktisk følte seg utrygge i parkeringshus.

Likestilling kan ikke akkurat sies å ha "nyhetens interesse" lenger. En del av dere som sitter her, har kanskje jobbet med likestilling lenge, og noen kan kanskje 215 føle at det går litt i motbakke og at det er et langt lerret å bleke. Og det er det.

I Sør-Afrika blir kvinner og jenter hver eneste dag infisert av HIV og i et av feministbrevene skriver en av våre partivenner følgende:

220 "En tidlig morgen banker det på kontordøren min. En ung student kommer inn. Jeg spør ham hva jeg kan hjelpe han med, men vet øyeblikkelig hva det dreier seg om. Jeg kan se at han holder en plastikkpose med penger og en liste med navn. Det er vanlig for Sør-Afrikanske studenter ved The university of the North å gå fra dør til dør for å samle inn penger til alle type studentaktiviteter.

Det er et seminar denne gangen. Jeg tar en rask kikk på temaene for å oppdage hva jeg gang på gang finner fascinerende og skremmende ved dette landet; ekstreme kontraster.

- 230 Diskusjonstema nr. 1) Hvordan skal vi få flere kvinner i ledende posisjoner? Tema nr. 2) Hvorfor har vi ikke en internasjonal mannsdag? Tema nr. 3) Hvem forårsaker voldtekt, kvinner eller menn?

Jeg kjenner det bruser litt i hodet og kropp. Sør-Afrika ligger på verdenstoppen
235 når det gjelder rapporterte voldtekter av kvinner. Bare i Sowetos lokale helsestasjoner får de i snitt inn 100 rapporter pr. dag. Sør-Afrika topper også statistikken for vold mot kvinner og barn. Jeg smiler til studenten og sier at dette ser interessant ut. I hodet snurrer tanker rundt hvilket absurd spekter disse temaene representerer. "Flere kvinner opp og frem" og så "Har ikke menn blitt
240 oversett?" for til slutt å sette spørsmålsteget ved om ikke menn faktisk kan fratas ansvar for voldtekt. Jeg spør ham hvordan en kvinne kan forårsake en voldtekt. Han ser overrasket ut og sier: "Vel, hvis de har på seg et kort skjørt eller så." Det er vanlig for jenter som vil ha utdanning i Sør-Afrika at de må ligge med foreleseren eller en "sugar-dady". Prisen de betaler for skolen er ofte livet sitt."

245

Det er ingen tvil om at dersom man ser på situasjonen internasjonalt så er svaret at frihet er ikke noe alle opplever.

Du skal ikke langt utenfor nordens grenser før det føles veldig alvorlig, viktig og
250 rettmessig å snakke om kvinnekamp og kvinnefrigjøring. Om frihet.

Vår utfordring her hjemme er at vi tilsynelatende er likestilt. Da skylder kvinnene på seg selv når de ikke får den lønna de fortjener eller den jobben de kunne tenke seg.

255

Det er to forskjellige oppgaver som kvinnepolitikk må ta for seg. Det ene er kvinner som offer. Kvinnepolitikk vil alltid være viktig fordi en del kvinner er ofre, de blir kvinneundertrykt. Men likestilling og kvinnepolitikk dreier seg ikke bare om denne gruppen, men også om kvinner og menn som ønsker likestilling,
260 og hvor ikke alle samfunnets rammer er på plass. Dette er bildet av kvinnen som ressurs, ikke bare som offer, men som en ressurs.

I noen situasjoner i livet, i noen samhandlingsmønstre, så er noen kvinner ofre.

265 De er ufrie. De har ikke mulighet til å gå fritt og gjøre det de ønsker fritt. Noen
kvinner og barn blir utsatt for vold. Det å sikre kvinner frihet fra overgrep,
trusler og vold er helt nødvendig i et moderne samfunn. Jeg synes det er en
direkte skandale at kvinner som har søkt hjelp, blir drept, at kvinner i alle år ikke
270 slått, når en av kvinnene i blokk har det vondt? Jo da, husbråk; det bråker i det
huset. Alle vet det, politiet dukker opp når det blir for voldsomt for naboene.
Vet dere at det bare er noen få år siden politiet begynte å samle bevis for gjentatt
vold, ja, at de i det hele tatt registrerte disse episodene på en slik måte at det
kunne bli rettssak av det? Vet dere også at dette med voldsalarmer hittil har vært
275 en håpløs affære. Vi følger med på dette området. Gradvis får kvinner bedre
vern mot overgrep.

Det er systematiske skjevheter i forholdet mellom kvinner og menn.

280 Kvinnelige politikere har kjempet for kvinners økonomiske selvstendighet i en
mannsalder, men er langt fra i mål. Mange kvinnedominerte yrker gis en lønn
man knapt kan leve av uten en mann ved sin side - førskolelærere, bibliotekarer,
bankfunksjonærer, hjelpepleiere og mange flere. Lønn dreier seg om levekår,
men også om rettferdighet. I bank og forsikring har lederene et mannstillegg på
285 100.000 kroner. Hvorfor? Fordi mesteparten av lønna forhandles lokalt.
Kvinner må bli tøffere forhandlere, sier de der i gården. Makta skal rå, med
andre ord. Men kvinner skal ikke ta det fulle ansvaret for ulikelønna, verken
som individer eller fordi de kollektivt velger såkalte "feil yrker".

290 Og hva er dette med de lave stillingsbrøkene? Hva er det der for noe? Her går
det kvinner i stillingsbrøker helt ned i 15 %, som blir innkalt til merarbeidet når
det behøves. Hva er det der at arbeidsgivere ikke klarer å hoste opp
heltidsstillinger for de som ønsker det, selv om det i mange sektorer er behov for
arbeidskraft? Det her skjønner jeg ikke. Det er samfunnsøkonomisk lønnsomt å
295 få kvinner i en del sektorer til å arbeide mer, men arbeidsgivere klarer ikke å få
det til? Kan det være så vanskelig?

I dette "nye" likestillingsarbeidet er særlig én strategi viktig: Vi må flytte fokus
fra kvinnene til systemene. Vi må se hvordan ordninger og beslutninger på
300 kommunalt eller statlig nivå er med på å opprettholde og befeste ulikestilling.

Det er dette som kalles mainstreaming, å gjøre til en del av hovedstrømmen -

305 eller integrering av kjønnsperspektiv og likestilling. Likestilling skal ikke være et sideordnet arbeid, men overordnet og overgripende. Det handler ikke lenger bare om å styrke kvinners stilling og integrere kvinner i menns strukturer, men det handler om å integrere likestilling og kjønnsperspektiv i de strukturene som både menn og kvinner befinner seg innenfor. Og vi må trekke med mennene.

310 Sosialdemokratiet er først og fremst en frihetsbevegelse. Vi vet samtidig at frihet forutsetter trygghet. Det finnes ingen ekte frihet uten trygghet. Ingen frihet er heller hel og full om den ikke omhandler alle. Trygghet oppmuntrer menneskers djervhet. Menneskers vilje til å satse og våge, til å virkeliggjøre sine drømmer. Skal en våge å ta nye grep, begynne på utdanning, starte for seg selv, 315 eller flytte, eller studere utenlands, så vil en føle at en ikke risikerer sin egen eller familiens fremtid. Frihet gjennom trygghet er velferdssamfunnets grunntanke som vi vil bevare og utvikle. Velferdssamfunnet frigjør mennesket og skaper dynamikk.

320 Trygghet og frihet må aldri bli en luksus for fåtallet, men en rettighet for alle. Det finnes de som ikke er enige med oss i det. De synes det hadde vært bedre om hver og en passet på seg selv. De mener at vi blander oss når vi tar et felles ansvar for skolen, for helse og omsorg. De vurderer markedets frihet høyere enn menneskenes. Vi setter menneskets frihet høyere enn markedets. Det er bra med 325 trygge og rettferdige regler. Trygge mennesker blir ikke like ofte syke, og våger dessuten å gå nye veier. De våger delta i forandring. Utviklingen er ikke skjebnebestemt. Den skaper vi sammen.

I dag skal vi skape en liten flik av utviklingen. Jeg håper at vedtakene vi fatter her 330 i dag vil bli like godt mottatt og gjennomført som de vedtakene vi vedtok i fjor. Det er svært hyggelig at dere er her i dag, og vi kommer til å få noen fruktbare og viktige timer sammen. Så med dette så ønsker jeg velkommen til årets [Årskvinnekonferanse].

335

Kilde

<http://www.arbeiderpartiet.no/index.gan?id=14268&subid=0>

340

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/a-hoppe-i-de-bakkene-en-vil>